

Wij kiezen voor BERLIJN

Wunschberliner heten ze, de enthousiastelingen die sinds de val van De Muur, 25 jaar geleden, in groten getale emigreerden naar Berlijn. Zin bezocht vijf Nederlandse 50+'ers die al jaren vol vuur 'Berliner' zijn.

TEKST: MINOU OP DEN VELDE. BEELD: DAGMAR SCHWELLE

Marjolijn Uitzinger woont sinds 2004
in Charlottenburg (West-Berlijn):

**'Zodra je elkaar met du
aanspreekt ben je opeens
elkaars beste vriend en
storten Duitsers hun hart
bij je uit'**

TIPS VAN MARJOLIJN

Journalist en thrillerschrijfster Marjolijn Uitzinger (1947) woont sinds 2004 in Berlijn. Haar nieuwe misdaadroman, *De huisgenoot*, komt in november uit bij De Geus.

Favoriete museum: Martin Gropiusbau. Gropiusbau.de
Fijnste buitenplek: Café am Neunsee, een grote biertuin in de Tiergarten. Cafeamneunsee.de
Uitgaan: Bikinihaus is een kantoorgebouw uit de jaren 50 dat in oude luister is hersteld. BikiniBerlin.de
Het zit vol winkels en restaurants, zoals deze: Supermarket.de

Twee jaar na de dood van haar echtgenoot Gerrit Brokx, CDA-politicus en burgemeester van Tilburg, vertrok Marjolijn Uitzinger naar Berlijn. Dat is nu tien jaar geleden. Marjolijn: "Ik had geen zin om bij de pakken neer te zitten en in mijn eentje in ons grote huis te blijven koekeloeren. Op een nacht dacht ik: weet je wat? Ik koop een tweede huis. Maar niet aan de Friese meren in ons postzegellandje, want daar word ik niet vrolijk van. Ik ging met een vriendin op vakantie naar Berlijn. De sfeer was energiek, de stad barstte uit elkaar van geschiedenis. Binnen een half jaar kocht ik dit huis, en in 2006, toen mijn radioprogramma *Eén op de middag* werd opgeheven, ben ik helemaal overgegaan."

Marjolijn koos voor een statig negentiende-eeuws appartement in de elegante wijk Charlottenburg in West-Berlijn. Lachend: "Tot grote woede van sommige vrienden, die vinden dat je in Oost moet wonen, want daar is het jong en dynamisch. Maar ik hoef niet zo nodig met hippe *well-to-do* designers in een bar te zitten. In Charlottenburg wonen nog veel authentieke Berlijners, dat vind ik leuker. Tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog was de Kurfürstendamm het culturele centrum van Europa, dat voel je nog. Tegenover mijn huis heeft Heinrich Mann gewoond, en Cees Nooteboom en Armando hebben hier ook gezeten."

Uitwaaien

Muziekproducer Richard Cameron en zijn vrouw Karin vertrokken al in 2001. Een jaar eerder had Richard met Gerry Arling onder de naam Arling & Cameron het album *Music for imaginary films* uitgebracht. Ze wonnen er de prestigieuze Popprijs mee, en leenden hun muziek aan de hitserie *The Sopranos* en een commercial voor GAP. Ondanks de internationale erkenning bleven ze voor de vaderlandse pers een buitenbeentje. Ergens

in die maanden ontstond het verlangen om terug te keren naar Berlijn, waar Richard in de jaren 80 een paar jaar had gewoond en opgetreden, en waar hij nostalgische gevoelens voor koesterde. Richard: "De eerste vraag van een journalist na de prijsuitreiking was: 'Wat jullie maken is toch helemaal geen muziek?' Het was ontluisterend. Dit succes, daar was ik al die jaren op uit geweest, wauw, te gek! Maar het gevoel dat we niet serieus werden genomen gaf me veel stress. Ik had behoefte aan een plek waar ik lekker kon uitwaaien. In Berlijn kon dat, want de stad heeft een oppervlakte van 891,75 km². Hier voelt elke wijk bijna als een nieuwe stad."

Atti, woont sinds 2006 in Prenzlauer Berg, een hippe, oostelijke wijk in Berlijn:

'Vrijheid, ruimte, jonge mensen, het prikkelde me van top tot teen'

Karin: "We woonden al jaren in Amsterdam Oud-West op 52m². Richards studio was onze slaapkamer. We wilden wel wat kopen, maar dat was veel te duur. We beseften: de huizen hier zijn te klein, de straten zijn te smal, het Vondelpark is vol. Ik voelde me ook niet meer thuis tussen de Amsterdamers met hun enorme ego's." In Berlijn waren de huizenprijzen laag. Het stel streek neer in een royale zolderwoning in de wijk Mitte, om de hoek van hét symbool van Berlijn, de Fernsehturm (Tv-turm.de).

Bijna mediterraan

58 was Attie Caspers toen ze na een loopbaan als toneelpedagoge met pensioen ging

en zich afvroeg: wat ga ik nu doen met mijn tijd? Als meisje van 19 had ze in het kader van de *Wiedergutmachung* met een groep religieuze jongeren twee weken in Berlijn doorgebracht. Het afscheid van de nieuwe Oost-Duitse vrienden, die zij in het Tränenpalast achterliet tussen de gewapende soldaten, had indruk gemaakt. "Ik krijg er nog kippenvel van." Attie besloot Duitse conversatieles te nemen en boekte een reis naar Berlijn om de geschiedenis weer op te snuiven. Zodra ze de taxi uitstapte in Prenzlauer Berg, werd ze verliefd, vertelt ze, enthousiast opspringend. "Het gevoel van vrijheid, ruimte, overal jonge mensen, het prikkelde me van top tot teen. Ik wilde nooit meer ▶

TIPS VAN ATTIE & CORA

Attie Caspers (1943, gepensioneerd toneelpedagoge) en haar echtgenote Cora Boon (1943, gepensioneerd geriatrisch verpleegkundige) wonen sinds 2006 in Berlijn.

Uitgaan: De oude Bötzw-brouwerij is nu een biertuin en bruisend cultureel centrum. BoetzwBerlin.de
Ontspannen: In het Ernst-Thälmann-Park, waar vroeger een gasfabriek stond, zijn nu prachtige tuinen.

Beste ontbijt: Op het terras van café Sowohl Als Auch. Tortenundkuchen.de

Richard Cameron, woont sinds 2001 in Berlin-Mitte, het centrum:

'In Nederland is de humor verbaal en ironisch. In Duitsland is het meer André van Duin'

weg! Mensen vinden het moedig, maar ik had geen andere keus. Ik was uitgekeken op Nederland. Te klein. Maar mijn vrouw wilde niet weg uit Amsterdam. Het was heftig hoor, het was bijna uit tussen ons."

Cora Boon, sussend: "We woonden enig, aan de gracht in Amsterdam Oud-West. Ik zei tegen Attie: 'Ik wil alleen verhuizen als jij een huis met tuin vindt.' Enfin, dat heeft ze geregeld (lacht)." In 2006 streken ze neer in de oostelijke wijk Prenzlauer Berg, dat met haar brede lommerrijke straten 's zomers bijna mediterraan aandoet. Het groene karakter van de stad trok hen aan, en terecht: 22% van Berlijn bestaat uit natuur en parken en 6% uit waterpartijen. Cora: "Ik heb geen moment spijt gehad. Ik kan hier overal zwemmen."

Attie: "En de horeca is beter. Fijner personeel, en hier krijg je je wijn in een schoon glas. En niet zo'n zuinig glaasje."

Cultuurverschillen

Tussen eind 2012 en eind 2013 groeide het aantal emigranten in Berlijn met ruim 35.000 tot 538.729. Met zoveel nieuwkomers kijkt niemand raar op van een buitenlandse buurvrouw, vertelt Marjolijn Uitzinger. Maar de sociale codes waren even wennen. "Duitsers zijn een wat stijf volk. Als ik bij de bushalte een praatje aanknoop zie ik mensen denken: ben je wel goed snik? De spontane gesprekjes die in Nederland zo gewoon zijn mis ik na tien jaar nog. Maar Nederlanders zijn ook vaak onbeschoft en dringen voor. Ik heb eens in een drukke winkel gevraagd waar de nummertjes waren. 'Nümmerchen?!' vroeg die vrouw. 'Wir sind hier nicht im Frankreich!' O ja, pardon. Duitsers vragen gewoon wie de laatste is, heel prettig."

De journaliste geeft rondleidingen langs het literaire erfgoed van West-Berlijn. Ze sloeg ook zelf aan het schrijven. Met bevriend NOS-correspondent Margriet Brandsma ▶

Marjolijn Uitzinger

'Fantastisch openbaar vervoer, winkels tot 8 uur open, 170 musea. Het leven hier is een feest'

TIPS VAN RICHARD & KARIN

Muzikant Richard (1964) en zijn vrouw Karin (1961) Cameron wonen sinds 2001 in Berlijn. Onder de titel *De Koppeling* organiseren Mr & Mrs Cameron vanaf 12 december salons in de Amsterdamse Melkweg. Ze nodigen gast-curatoren uit voor een avond met muziek, film, theater, kunst, literatuur en wetenschap. In 2015 verschijnt het nieuwe album van Arling & Cameron, *Good times*.

Eten: Japans restaurant Cocolo Ramen aan de Paul-Linke-Ufer 39/40 (Kreuzberg) en aan de Gipsstrasse 3 (Mitte)

Markt: *Markthalleneun.de*
Hier koop je voedsel en kun je genieten van street food:
Naschmarkt-berlin.de

Ontspannen: Tempelhof. Dit voormalige vliegveld is nu een geweldig fiets- en wandelpark.
Tempelhofervrijheid.de

bracht ze het boek *Na de muur – oog in oog met het nieuwe Duitsland* uit, en deze maand verschijnt haar derde thriller, *De huisgenoot*. Haar verhalen spelen zich af in Berlijn, en geven via de hoofdpersonen een hilarisch inkijkje in de cultuurverschillen tussen Nederlanders en Duitsers. "Ik heb één keer de bovenbuurman getutoyeerd. Ik zag hem kijken, in paniek ongeveer. Ik kende mijn buurvrouw een jaar of twee toen ze vroeg: 'Wollen wir uns duzen?' 'Ja graag,' zei ik. 'Camilla,' stelde ze zich voor. Terwijl ik al twee jaar wist hoe ze heette. Ik moest ook mijn naam zeggen en toen omhelsde ze me. Het grappige is: zodra je elkaar met 'du' aanspreekt ben je opeens elkaars beste vriend en storten Duitsers hun hart bij je uit. Mijn buurvrouw begon me – heel gênant – gedichten voor te lezen die ze voor haar man had geschreven. Deze ervaringen hoor ik ook van andere Nederlanders. Het is een raar contrast: eerst die grote afstand en daarna die enorme vertrouwdheid."

Mal sehen...

Attie en Cora voelden zich snel thuis in Berlijn. Cora: "Ik vind het heerlijk als mensen voor me opstaan in de tram. Dat gebeurde nooit in Amsterdam." Maar het duurde vijf jaar voor hun naaste burens, "oude Ossi's", waren ontdooid, vertelt ze. "Wij Nederlanders zijn direct, open. Daar zijn ze jaloers op, maar ze vinden het ook lastig. Ik zit in een zwemclubje, een oude DDR-verein. In het begin als ik iets vroeg antwoordden ze

altijd: 'mal sehen.' We zien wel. Ze waren niet gewend beslissingen te nemen, omdat de staat vroeger alles regelde. Dat ergerde me zo. Maar zodra ik daar iets van zei, zag ik die gezichten betrekken: o daar heb je die bijdehante Hollandse. Inmiddels zijn we aan elkaar gewend. Maar als iemand weer begint met 'mal sehen' zeg ik nog altijd: 'Het is ja of nee. Ik eis antwoord.'"

Duitse humor

Richard: "Duitsers vinden ons spontaan en lekker los, *locker*. Maar daar spreekt ook uit dat ze je niet helemaal serieus nemen. Een beetje de houding van de gemiddelde Nederlander tegenover de Vlaming." Vooral in gezelschap merkt hij dat hij niet aan een half woord genoeg heeft, omdat hij met andere culturele referenties is opgegroeid. Ook humor is geen snelle ijsbreker, beamen alle vijf de *wunschberliners*. Richard: "In Nederland heb je Engels gerichte humor, vrij hard, verbaal, ironisch. Hier is het meer André van Duin, het ligt er dik boven op. Als er humor is op tv weet je na een halve seconde: ah, humor. In Nederland kun je een half uur kijken voor je het door hebt."

Andere regels

Richard en Karin zijn culturele alleskunnners. Hun ondernemingszin vindt in Berlijn een goede voedingsbodem. In 2012 zetten ze met dertig bevriende kunstenaars van naam een expositie op tijdens Berlijn Gallery Weekend, onder de titel *Close to Home*. Voor zijn nieuwe album *Good times* strikte Richard stadgenote Nina Hagen voor een zangpartij. Zijn videoclip filmt hij eigenhandig in de stad, voor de hoer schilderde hij een zelfportret. Maar buiten de informele Berlijnse *do it yourself*-cultuur botst hij keihard op tegen de onwrikbare regels van de Duitse werkvloer. Toen hij zich een paar jaar

VOORPRET

- Dé reisgids: *Berlijn voor gevorderden – 8 Nederlanders over de ziel van hun stad*. Oostenwind.org/boeken/berlijn-voor-gevorderden/
- *Vincentkompier.de* is het uitstekende Berlijnblog bomvol tips, filmpjes foto's van planoloog, gids en journalist Vincent Kompier.
- De meest bijzondere plekken in Berlijn volgens Marjolijn Uitzinger, handig ingedeeld per stadsdeel. Plus: Marjolein maakt ook literair-culturele stadswandelingen door Berlijn. Zie: Marjolijnuitzinger.com
- Met de Nederlandse Spoorwegen reist u in 6 uur en 20 minuten comfortabel van Amsterdam naar Berlijn. Nsinternational.nl. Sla om voor een fijne lezersaanbieding, ook te boeken i.c.m. treinticket.

geleden wilde bekwamen in de klassieke schilderkunst werd hij, ondanks de voordracht van de hoofddocent, niet toegelaten tot de kunstacademie. "Ik ben op mijn 16de in een kraakpand gaan wonen en heb mijn middelbare school nooit afgemaakt. In Nederland heeft niemand me ooit om mijn diploma gevraagd. Maar hier had ik, na dertig jaar, opeens een probleem. Dat cultuurverschil werd echt vervelend toen ik een plaat ging produceren voor een schlagerzangeres. Ik ging samenwerken met een tekstschrijver en een arrangeur, die geen zin hadden in overleg. Typisch Duits: iedereen heeft een specialisme, waar je je niet zomaar in mag mengen. In Nederland zou het geen probleem zijn om samen tot iets moois te komen, maar voor hen had ik als onopgeleid autodidact geen enkele autoriteit."

Teruggaan is geen optie

Maar teruggaan naar Nederland? Dat is heel onwaarschijnlijk. Over een jaar verhuizen de Camerons naar een oud snoepfabriekje uit de jaren 30 in de oostelijke wijk Weissensee. Trots laten ze foto's zien. In de tuin is een oud Trabantje achtergelaten. De plafonds zijn 3,80 meter hoog. Meer dan genoeg plek voor een studio, een atelier, een heel leven eigenlijk. Richard: "Als je hier dertien jaar woont, en je bent boven de 50, dan wordt de kans dat je weer teruggaat naar Nederland steeds kleiner. Ik heb hier inmiddels goede vrienden gekregen. Mijn oude

vrienden heb ik al die tijd maar een paar keer per jaar gezien. Naar het Amsterdam dat ik ooit kende kan ik niet meer terug, want dat bestaat niet meer. Als we in Nederland zijn worden we soms in winkels of restaurants in het Engels aangesproken, omdat ze denken dat we toeristen zijn. Kennelijk is onze lichaamstaal anders geworden. We leven tussen twee culturen in. Maar Berlijn is ons thuis."

Marjolijn: "De kwaliteit van leven is zoveel hoger. Het openbaar vervoer is fantastisch, de winkels zijn tot acht uur open, supermarkten zelfs tot middernacht, en Berlijn heeft 170 musea. Het leven hier is een feest." Attie: "Toen we vertrokken, tien jaar geleden, heb ik alles achter me gelaten. Leuke familiebanden had ik niet. Sommige vrienden haakten af, die noemden ons landverraders of waren jaloers. Want wij hebben geen kinderen en konden ons vrij maken voor dit avontuur."

Cora: "Eén vriend vertikt het om een voet in Berlijn te zetten vanwege de Tweede Wereldoorlog. Ik heb hem geschreven: 'We leven in de 21ste eeuw, dat moet toch eens afgelopen zijn?' We willen nooit meer weg. We hebben het kerkhof al uitgekozen, schuin aan de overkant van onze Allee, in een park."

Attie: "De nieuwe haring mis ik wel hoor, vreselijk! En ik mis het wandelen langs de Noordzee, vooral als het stormt. Maar dat geef ik liever niet toe. (lacht) Ons leven hier is veel te leuk." ■

NAAR BERLIJN?

Sla om voor de lezersaanbieding! Meer Berlijn: Zin.nl/berlijn

Speciaal voor Zin-lezers

Bruisend Berlijn

4-daags arrangement voor € 145 p.p.

Bezoek dynamisch Berlijn nú, en ontdek de hippe wijken, monumenten en bijzondere, bewogen geschiedenis. Dit jaar viert de stad het 25-jarig jubileum van de val van De Muur met bijzondere exposities en activiteiten. Beleef het mee!

U verblijft in het luxe Savoy hotel****, op 5 minuten lopen van winkelboulevard Kurfürstendamm en metro Zoologischer Garten. Geniet in restaurant Weinrot van een uitgebreid ontbijtbuffet, of van regionale en Mediterrane specialiteiten tijdens lunch en diner. In de Times Bar, met exclusieve Cubaanse sigaarshop, komt u na een drukke dag heerlijk tot rust. Of ontspan in de sauna en relaxruimte. (Meer informatie en tips over de wijk rond het Savoy hotel vindt u op Zin.nl/berlijn)

Inclusief

- 3x Overnachting in Savoy Berlijn****
- 3x Ontbijtbuffet
- Gratis gebruik van sauna en wifi
- 10% korting in restaurant Weinrot
- Citymap Berlijn met GuestCard van KaDeWe, het warenhuis van Berlijn, t.w.v. € 5.
- Brochure 'The Berlin Wall' bij inchecken
- Avondentree TV Turm (geen wachttijd!) voor panorama

view over de stad, inclusief een glas bubbelwijn in 'bar 203'

- Boek snel! De eerste 15 personen ontvangen gratis een 48 uren Berlin Welcome Card

Prijs en periode

U betaalt € 145 p.p. voor 4 dagen. Geldig bij aankomst op vr, za, zo van 1 november 2014 t/m 31 maart 2015. Exclusief calamiteitenfonds € 2,50 per boeking en reserveringskosten € 15 per online boeking. U kunt dit arrangement ook boeken incl. 2de klas treinretour, toeslag retour via Hengelo (InterCity) € 170 p.p., via Duisburg (ICE International) € 180 p.p.

Reserveren gaat zo

Meer informatie, prijzen en de voorwaarden: Arke.nl/zin, 0900 - 88 47 (€ 0,15 p.min.) of ga langs bij een Arke winkel o.v.v. Berlijn Zin-aanbieding. Op deze reis zijn de ANVR/SGR-voorwaarden van toepassing.

